

การพัฒนาหลักสูตรเยาวชนรู้เท่าทันสื่อตามแนวทางการเรียนรู้ แบบมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

DEVELOPMENT OF A YOUTH MEDIA LITERACY CURRICULUM BASED ON PARTICIPATION LEARNING FOR JUNIOR SECONDARY SCHOOL STUDENTS

ปัทิตา รอดประพันธ์^{1*} วิเชียร อารังโสทธิสกุล² และสายฝน วิบูลรังสรรค์³
Pathitta Rodprapan^{1*} Wichian Thamrongsotthisakul² and Saifon Vibulrangson³

^{1,2,3}คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

^{1,2,3}Faculty of Education, Naresuan University, Phitsanulok, 65000, Thailand

*Corresponding Author, E-mail: yuri1972.dr@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรเยาวชนรู้เท่าทันสื่อตามแนวทางการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีขั้นตอนการดำเนินการตามกระบวนการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ 1) ศึกษาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อ 2) สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับคุณลักษณะการรู้เท่าทันสื่อและแนวทางการพัฒนาหลักสูตร 3) ศึกษาการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียน ผลสรุปจากการสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับมาก จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับคุณลักษณะการรู้เท่าทันสื่อและแนวทางการพัฒนาหลักสูตร ผู้ทรงคุณวุฒิต้องการให้จัดทำหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อ ผู้วิจัยสรุปองค์ประกอบพฤติกรรมกรู้เท่าทันสื่อได้ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การเข้าถึงสื่อหรือการรับสื่อ 2) การวิเคราะห์สื่อ 3) การเข้าใช้สื่อ 4) การประเมินค่าสื่อ และ 5) การใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ และผลการสอบถามการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียนพบว่านักเรียนมีระดับการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับปานกลาง จึงนำข้อมูลที่ได้สร้างหลักสูตรเยาวชนรู้เท่าทันสื่อตามแนวทางการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร แบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้ 1) พัฒนาหลักสูตรฉบับร่างเป็นการสร้างหลักสูตรเสริมให้สอดคล้องกับผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในขั้นตอนที่ 1 มี 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1.1) สภาพปัญหาและความต้องการของหลักสูตร 1.2) หลักการ 1.3) จุดมุ่งหมาย 1.4) โครงสร้าง 1.5) คำอธิบายรายวิชา 1.6) สารการเรียนรู้ 1.7) คำอธิบายหน่วยการเรียนรู้ 1.8) แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 1.9) แนวการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 1.10) แนวการวัดและประเมินผล 2) ตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร จากการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตรฉบับร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมและสอดคล้องทุกองค์ประกอบ และนำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไข หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเป็นหลักสูตรที่เน้นกระบวนการโดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ดังนี้ 2.1) ขั้นนำ เรียน รู้ เข้าใจสื่อ 2.2) ขั้น วิเคราะห์ ตีความ ตามสื่อ 2.3) ขั้นประเมินค่า ตรวจสอบคุณภาพสื่อ และ 2.4) ขั้นประยุกต์ใช้ ใส่ใจป้องกันสื่อ 3) การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร โดยหาค่าดัชนีประสิทธิผลของหลักสูตร พบว่า หลักสูตรมีค่าดัชนี

ประสิทธิผล 0.6759 เป็นไปตามเกณฑ์ แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรสามารถเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อให้นักเรียนได้
 ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 จำนวน
 30 คน ที่สมัครใจเรียนกิจกรรมรู้เท่าทันสื่อ ใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน จาก
 การทดลอง พบว่า 1) ค่าเฉลี่ยคะแนนจากการทดสอบการรู้เท่าทันสื่อหลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมี
 นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถามความตระหนักในการรู้เท่าทันสื่อหลังทดลองมีค่าสูง
 กว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ค่าเฉลี่ยจากแบบประเมินพฤติกรรมการรู้เท่าทันสื่อ
 หลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลหลักสูตร เป็นการ
 ตรวจสอบและประเมินผลหลักสูตร แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การสังเกตพฤติกรรมการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียน
 หลังการทดลองใช้ 2 สัปดาห์ และ 2) การประเมินความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรหลังการทดลองใช้
 หลักสูตร พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการรู้เท่าทันสื่อโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี และนักเรียนมีความคิดเห็นต่อ
 หลักสูตรหลังการทดลองใช้หลักสูตรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: หลักสูตรเยาวชนรู้เท่าทันสื่อ รู้เท่าทันสื่อ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

Abstract

The purpose of this research was to develop a Youth Media Literacy curriculum based on Participation Learning for lower secondary school students. This study was conducted through research and development methodology using four steps in the curriculum development process as follows; Step 1: the study of basic information needs for media literacy of the students to design the curriculum components, which was divided into three parts: 1) study the opinions of experts on enhancing media literacy, 2) interview of experts about the characteristics of media literacy and guidelines for curriculum development, and 3) study of the media literacy of students The data were derived for deriving guidelines for curriculum development. The conclusion is based on the concept of media literacy components published consisting of five components: 1) access to the media or reception of the media, 2) media analysis, 3) understanding the media, 4) media evaluation, and 5) the beneficial use of the media. Because the overall level of media literacy of the students was moderate, we created a youth media literacy curriculum based on participation learning. Step 2: Create and monitor the quality of the curriculum divided into three parts: 1) Create a draft curriculum from basic information with ten elements: 1.1) the problems and needs of the curriculum, 1.2) principles, 1.3) aims, 1.4) the structure, 1.5) description, 1.6) learning, 1.7) description of the units, 1.8) guidelines for the learning activities, 1.9) guidelines for the use of materials and resources, and 1.10) guidelines for the measurement and evaluation. 2) Determine the appropriateness and consistency of the draft curriculum by specialists. They found the curriculum is appropriate and consistent and focuses on the process by organizing learning activities based on participation learning by following four steps: 2.1) introduction to understand the media, 2.2) the interpretation by the media, 2.3) the evaluation to checking for quality media, and 2.4) applying

media attention protection. 3) Pilot trial to determine the effectiveness of the curriculum, where we found that the curriculum meets productive the criteria 0.6759. This shows that the curriculum can enhance the media literacy of students. Step 3: The implementation of the curriculum used with 30 students in the second semester of academic year 2014, who volunteered to learn in a media literacy activities group, led to the following results: 1) The average rate of tests media literacy after learned was higher than before the experiment at the statistical significance level of .05. 2) The average of awareness rate of questionnaire media literacy after learned was higher than before the experiment at the statistical significance level of .05. 3) The average of behavior rate of questionnaire media literacy after learned was higher than before the experiment at the statistical significance level of .05. Step 4: The evaluation of the curriculum was divided into two parts: 1) the observation of the media literacy behavior of the students revealed that the students had a behavior of media literacy at a good level, and 2) the students' opinion 'regarding the curriculum after learning with the curriculum as a whole was at a very high level.

Keywords: Youth Media Literacy Curriculum, Media Literacy, Participation Learning

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในทุกมิติ การศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาศักยภาพในตัวของเด็กและเยาวชนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของประเทศ ซึ่งการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรู้ มีความสามารถ มีทักษะในการใช้ชีวิต มีความสามารถในการปรับตัวเป็นคนดีของสังคม สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขนั้น จำเป็นต้องพัฒนาการตั้งแต่แรกเกิดและในทุกช่วงอายุ การเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนเริ่มจากครอบครัวและสถาบันการศึกษาที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่บ่มเพาะความรู้ แนวคิด ทักษะ ค่านิยม ตลอดจนอุปนิสัยของเด็กและเยาวชน และนอกจากนั้นเด็กยังได้เรียนรู้เรื่องราว เหตุการณ์ ปรากฏการณ์ต่างๆ จากชุมชน และสังคม แต่ปัจจุบันด้วยสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง กระบวนการเรียนรู้ของเด็กเริ่มเปลี่ยนแปลง สื่อกลายเป็นแหล่งเรียนรู้แหล่งใหม่ที่สามารถกระตุ้นการรับรู้และดึงดูดความสนใจจากเด็กและเยาวชนได้อย่างมาก โดยเฉพาะความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้เกิดสื่อใหม่ๆ มากมาย โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตที่มีข้อมูลจำนวนมาก เรื่องราวที่เด็กสนใจใคร่รู้ เปิดกว้างให้เด็กเข้าไปค้นหาอย่างอิสระ ในขณะที่สื่อดั้งเดิมทั้งโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ฯลฯ ซึ่งเป็นสื่อที่เข้าถึงได้ง่าย ก็พัฒนารูปแบบการนำเสนอ ให้น่าสนใจโดยมีเป้าหมายการนำเสนอในเชิงพาณิชย์มากยิ่งขึ้น ดังนั้นเนื้อหาการนำเสนอส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นการนำเสนอความบันเทิงในรูปแบบต่างๆ ทั้งละคร เพลง เกมโชว์ ข่าวบันเทิงของดารา นักร้อง แฟชั่น โฆษณาขายสินค้าและบริการ ซึ่งสร้างรายได้มหาศาลให้แก่ธุรกิจสื่อและเจ้าของสินค้า ดังนั้น การเสพข้อมูลข่าวสารจากสื่อโดยขาดการคิด วิเคราะห์ และการรู้เท่าทันสื่อทำให้เด็กและเยาวชน ซึมซับแบบแผนการใช้ชีวิต พฤติกรรม ค่านิยม วัฒนธรรม ต่างชาติ กระแสการบริโภคนิยม ส่งผลต่อทัศนคติ ความคิด และพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นการเรียนรู้ผ่านสื่อที่ไม่ได้เกิดจากประสบการณ์จริง หรือไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของความจริงในสังคม ซึ่งเราไม่สามารถป้องกันสื่อที่สร้างผลกระทบด้านลบกับชีวิตของเด็กและเยาวชนได้ ขณะเดียวกันสื่อก็สร้างผลกระทบด้านบวกเช่นกัน สื่อถือ

เป็นเครื่องมือในการเปิดโลกทัศน์ การเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมสังคม รายการข่าว ความรู้ประวัติศาสตร์ และ ภาพยนตร์ดีๆ ที่ได้รับรางวัลรวมทั้งส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้ด้านดนตรีศิลปะ สื่อยังช่วยในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ทัน ยุคทันสมัย ส่งผลให้มีส่วนร่วมทางสังคมเพิ่มมากขึ้น และให้การรับรู้ถึงสิ่งต่างๆในโลกใบนี้ได้

จากการวิจัยของสำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ร่วมกับมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม สุขภาพ (สสส.) ได้ทำการสำรวจอิทธิพลของสื่อโทรทัศน์ที่มีผลต่อพฤติกรรมเด็ก ผลวิจัยชี้ว่ามีความสัมพันธ์สูง ระหว่างการเสพสื่อที่แสดงความรุนแรงต่อทัศนคติที่เป็นปัญหาของเด็ก 3 ประการ คือ การมีทัศนคติที่ก้าวร้าวต่อ ผู้อื่นหรือต่อต้านสังคม การเพิกเฉยหรือยอมรับการใช้ความรุนแรงแก้ปัญหาและความเครียดหรือหวาดวิตกต่อการ ถูกทำร้าย ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่เต็มไปด้วยข่าวสารเสรีชนิดไร้พรมแดน ประชากรโลกถูกเชื่อมต่อกันด้วย เทคโนโลยีการสื่อสาร การทำสำเนาหรือการเลียนแบบกันเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว มีผลให้เรากลายเป็นผู้บริโภคสาร และผู้ส่งสารในเวลาเดียวกันอย่างไร้การควบคุมทั้งอาณาบริเวณและประเภทเนื้อหา คำถามคือ “เมื่อเราเป็นผู้หนึ่ง ในการรับและส่งข้อมูลในเวลาเดียวกัน และสื่อเป็นปัจจัยหนึ่งของการใช้ชีวิต เราควรรู้เท่าทันความคิด เจตนา นัยยะ และผลที่เกิดขึ้นตามมาจากการเสพสื่อได้อย่างไร” ด้วยเหตุนี้การสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับการใช้ชีวิตอย่าง รู้เท่าทันสิ่งต่างๆ ในโลกที่ซับซ้อนและไร้ระเบียบ โดย “รู้เท่าทัน” มิใช่สุขอย่างไม่รู้ตัวเองกำลังตกเป็น “เหยื่อ” (โตมร อภิวันทนการ, 2552) ประเทศต่างๆ ให้ความสนใจแนวคิดของการรู้เท่าทันสื่อ เนื่องจากโลกปัจจุบันกล่าวได้ ว่าเป็นยุคข้อมูลข่าวสาร มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ข้อมูลที่รับเข้ามานั้นมีทั้งข้อมูลที่มีประโยชน์และข้อมูลที่ไร้ ค่า บุคคลจึงต้องมีความสามารถไม่เพียงแต่การรับข้อมูลหรือสื่อสารเท่านั้น แต่จะต้องมีความสามารถในการ เลือกสรร คัดกรอง และเข้าถึงข้อมูลที่เป็นจริง และสามารถเลือกนำข้อมูลสาระมาสู่การสร้างประโยชน์ให้เกิดแก่ ตนเอง ข้อมูลข่าวสารจากการนำเสนอของสื่อประเภทต่างๆ ทำให้เส้นแบ่งระหว่างความจริงและสิ่งที่สื่อประกอบ สร้างขึ้นคลุมเครือจนมองเห็นไม่ชัดและเป็นสาเหตุการก่อตัวของความเชื่อที่ผิด ๆ ทำให้ผู้รับสื่อแยกแยะสิ่งที่สื่อ นำเสนอไม่ได้ว่าอะไรคือความจริง อะไรคือสิ่งที่ประกอบสร้างขึ้นก็คือ การเปิดรับสื่อของผู้รับสื่อเป็นแบบเฉื่อยชา (Passive) ไม่ได้ตระหนักว่ากำลังเปิดรับสิ่งใดอยู่ รับสื่ออย่างขาดสติและไม่ได้ระมัดระวังว่ามีบางสิ่งบางอย่างที่ควร จะหลีกเลี่ยง เพราะจะส่งผลกระทบต่อตัวผู้รับสื่อเอง (รักจิต มั่นพลศรี, 2547, น.72) การรู้เท่าทันสื่อเป็น แนวคิดที่มองผู้รับสื่อ เป็นผู้ที่มีพลังอำนาจและความกระตือรือร้น (Empower as Active) เป็นผู้บริโภคที่ไม่ ยอมรับอิทธิพลของสื่อโดยเฉยๆ ไม่ได้ตัดสินว่าสื่อเป็นอันตรายแต่เป็นผู้รับและใช้สื่อที่มีจุดยืนทางสังคม เข้าใจ ตนเอง เข้าใจสังคม เข้าใจในสิ่งที่สื่อนำเสนอ (เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์, 2540, น.22) สามารถวิเคราะห์ วิพากษ์ ประเมินสิ่งที่สื่อนำเสนอได้และสามารถเลือกรับและใช้ประโยชน์จากเนื้อหาสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Baran, 2004, p.50; Davis, 1992) ซึ่งการรู้เท่าทันสื่อจะช่วยเสริมสร้างพลังอำนาจให้ผู้รับสื่อสามารถที่จะเลือกรับและใช้ สื่ออย่างมีประสิทธิภาพในบริบทต่างๆ และสามารถใช้อย่างมีประสิทธิภาพจากเนื้อหาสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Halliday and Blackburn, 2003; Baran, 2004, p.50) และยังมีส่วนช่วยให้ผู้รับสื่อเกิดความตระหนักในความสำคัญของการ เลือกและจัดสรรเวลาที่ใช้กับสื่อ รู้จักเปิดรับสื่อผ่านการวิเคราะห์ วิพากษ์ ประเมินสิ่งที่สื่อนำเสนอได้ แยกแยะได้ว่า สิ่งใดควรเชื่อ สิ่งใดไม่ควรเชื่อ (อดุลย์ เพียรรุ่งโรจน์, 2543, น.184; Davis, 1992) รวมทั้งมีความสามารถในการ แยกแยะสิ่งที่ดีและไม่ดี สิ่งที่มีประโยชน์และไม่มีประโยชน์ได้ (นภินทร ศิริไทย, 2547, น.59) และยังมีส่วนร่วมตอบ โต้หรือแสดงความคิดเห็นและแสดงพฤติกรรมต่อสื่อด้วยวิธีการต่างๆ ที่เหมาะสมได้ (เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์, 2540, น.22) การรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นเรื่องของการปกป้องตนเองจากอิทธิพลและผลกระทบทางลบของสื่อและช่วยให้เด็ก และเยาวชนมีทักษะในการใช้สื่ออย่างชาญฉลาด และสามารถกลั่นกรองสิ่งที่พบที่ไม่เหมาะสมนั้นออกไป (Buckingham, 2005, p.4; Merton, Simon, Donohew and Crump, 1997, pp.544-554)

หัวใจหลักของการรู้เท่าทันสื่อคือหลักของการสืบสวน (inquiry) โดยอาศัยทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะการสังเกตเป็นพื้นฐานของการศึกษา (Thoman, 2003) การรู้เท่าทันสื่อจึงนับเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญและเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 ที่ต้องสร้างให้เกิดขึ้นให้เกิดในหมู่ผู้รับสื่อ (Pack, 2002) เคลเนอร์ (Kellner, 2005) เสนอว่า การรู้เท่าทันสื่อไม่ควรเพียงแค่สอนให้นักเรียนเรียนรู้จากสื่อต่อต้านการจัดการการใช้อิทธิพลของสื่อและการเสริมสร้างอำนาจของผู้รับสื่อให้สามารถเผชิญหน้ากับสื่อเท่านั้นแต่ยังต้องพัฒนาทักษะซึ่งจะช่วยเสริมสร้างพลังอำนาจแก่พลเมืองให้เขามีแรงจูงใจมากขึ้นและมีส่วนร่วมในการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างเปี่ยมความสามารถ โดยการสอนการรู้เท่าทันสื่อควรอยู่ในรูปแบบของการมีส่วนร่วมและโครงการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Project) โดยที่ผู้เข้ารับการอบรมจะต้องเรียนรู้และเข้าใจสื่อมากขึ้นและมีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของสื่อ โดยกระบวนการศึกษาผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การรับรู้มุมมอง การอภิปราย วิพากษ์ การโต้แย้ง บทบาทของผู้สอนควรจัดหาเรื่องจากสื่อมาให้นักเรียนอ่านและวิเคราะห์ สอดคล้องกับแนวคิดของชูชูกิ มิโดริ (พรทิพย์ เย็นจะบก, 2547, น.68-69 อ้างอิงใน Suzuki Midori, 2000; รักจิต มั่นพลศรี, 2547, น.79-80) ที่เห็นวาระรูปแบบการเรียนรู้การรู้เท่าทันสื่อควรอยู่ในรูปแบบการศึกษาเป็นกลุ่ม (Study in a Group) อาจกล่าวได้ว่าการศึกษาคือเครื่องมือสำคัญที่สุดในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทุกด้านรวมทั้งการสร้างเสริมการรู้เท่าทันสื่อและการจัดการศึกษาที่จะทำให้บรรลุจุดหมายได้นั้นต้องจัดการศึกษาในระดับหลักสูตร เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตรเป็นการกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญ คือ หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา แนวการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ แนวการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และสื่อ ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นการรับประกันได้ว่าการจัดการศึกษาจะบรรลุจุดหมาย แต่ที่ผ่านมามีพบในประเทศไทยยังไม่มีการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นกลุ่มวัยรุ่นตอนต้นที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ และสังคม และยังไม่มีการรู้เท่าทันสื่อที่ดีเท่าที่ควรที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น

หลักสูตรเยาวชนรู้เท่าทันสื่อ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นหลักสูตรที่ใช้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในกิจกรรมชุมนุม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หลักสูตรนี้จัดทำขึ้นเพื่อมุ่งเน้นพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อ ในรูปแบบของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ที่เป็นการเรียนรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ อภิปรายร่วมกันโดยทำการศึกษาเป็นกลุ่ม ผู้เรียนจะเป็นศูนย์กลาง เป็นผู้สร้างความรู้ ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ผู้สอนจะเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกและกระตุ้นการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ส่งผลให้เป็นหนทางสู่การสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกันในครอบครัว และเกิดความไว้วางใจกัน ลูกจะเติบโตเป็นวัยรุ่นที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่ดี รู้จักคิดว่าจะใคร่ถูกผิดควรไม่ควร แม้จะต้องเผชิญกับสื่อหรือสิ่งที่ยั่วเย้าต่างๆ เขาก็จะรู้จักวิเคราะห์หรือถ้ามีปัญหา ไม่รู้ไม่แน่ใจเขาก็จะกล้าที่จะนำมาปรึกษาพ่อแม่ที่เขาไว้วางใจ มั่นใจว่าคุยกับเขาได้อย่างไม่อึดอัด และเรื่องเพศก็จะเป็นเรื่องที่สามารถพูดคุยได้อย่างไม่อึดอัดใจอีกต่อไป และเมื่อสื่อที่ขาดจรรยาบรรณจะยังไม่แก้ไขการนำเสนอแต่ลูกๆ วัยรุ่นของคุณพ่อแม่ก็จะเติบโตเป็นคนที่มีวุฒิภาวะที่ดีได้ และเพื่อสร้างพื้นฐานความรู้ความเข้าใจและทักษะที่ถูกต้องชัดเจนเกี่ยวกับสื่อ ให้นักเรียนได้นำไปพัฒนาทักษะและความคิดให้กว้างขวางลึกซึ้งมากขึ้น ในยุคสังคมข้อมูลข่าวสารที่นักเรียนจะต้องมีทักษะความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เลือกรับและกลั่นกรองข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งสามารถใช้ประโยชน์จากสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ชุมชนและสังคมต่อไป

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรเยาวชนรู้เท่าทันสื่อตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2. เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรยาวขนรู้เท่าทันสื่อแบบมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
3. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรยาวขนรู้เท่าทันสื่อแบบมีส่วนร่วมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
4. เพื่อประเมินผลหลักสูตรยาวขนรู้เท่าทันสื่อแบบมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรยาวขนรู้เท่าทันสื่อสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยเชิงสำรวจและการวิจัยเชิงคุณภาพ ตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อ โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ สอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 คน ได้แก่ นักวิชาการด้านสื่อ จำนวน 4 คน นักการศึกษาด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 3 คน และนักการศึกษาด้านบริหารการศึกษา จำนวน 1 คน นำข้อมูลที่ได้มากำหนดคุณลักษณะของการรู้เท่าทันสื่อ

2. สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับคุณลักษณะการรู้เท่าทันสื่อและแนวทางการพัฒนาหลักสูตร โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 คน ได้แก่ นักวิชาการด้านสื่อ จำนวน 4 คน นักการศึกษาด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 คน และนักการศึกษาด้านบริหารการศึกษา จำนวน 1 คน นำข้อมูลที่ได้มากำหนดแนวทางการพัฒนาหลักสูตร โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้เป็น 1) เนื้อหาสาระ 2) แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และ 4) องค์ประกอบอื่นๆ ของหลักสูตร

3. ศึกษาการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจในการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามการรู้เท่าทันสื่อสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่นก่อนนำไปใช้จริง พบว่า แบบสอบถามการรู้เท่าทันสื่อ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคทั้งฉบับ 0.8356 และนำมาใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา เขต 42 จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 1,241 คน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan

ขั้นตอนที่ 2 สร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรยาวขนรู้เท่าทันสื่อ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น แบ่งเป็น 3 ขั้นตอนย่อย คือ

1. พัฒนาหลักสูตรฉบับร่าง โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาพัฒนาหลักสูตรที่มีลักษณะเป็นหลักสูตรกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมชุมนุม) ประยุกต์ใช้ทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler, 1949) ทาบ (Taba, 1962); ชูชัย สมธิไกร (2542) เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร มี 10 องค์ประกอบ คือ 1) สภาพปัญหาและความต้องการของหลักสูตร 2) หลักการของหลักสูตร 3) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 4) โครงสร้างหลักสูตร 5) คำอธิบายรายวิชา 6) สาระการเรียนรู้ 7) คำอธิบายหน่วยการเรียนรู้ 8) แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 9) แนวการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ และ 10) แนวการวัดและประเมินผล

2. ตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร จากการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรมีความสอดคล้องกัน มีค่าระหว่าง 0.80 – 1.00

3. ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร จากการหาค่าดัชนีประสิทธิผลของหลักสูตร โดยนำหลักสูตรไปทดลองนำร่องเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตรกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวังบ่อวิทยา อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 30 คน เป็นเวลา 10 ชั่วโมง พบว่า หลักสูตรยาวขนรู้เท่าทันสื่อ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีค่าดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.6759 คิดเป็นร้อยละ 67.59 แสดงว่าหลักสูตรมีค่าดัชนีประสิทธิผลตามเกณฑ์มาตรฐาน แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรสามารถเสริมสร้างการเรียนรู้เท่าทันสื่อให้แก่นักเรียนได้

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้หลักสูตรยาวขนรู้เท่าทันสื่อ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยนำหลักสูตรยาวขนรู้เท่าทันสื่อ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่พัฒนาขึ้น ไปทดลองใช้กับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 โรงเรียนหนองบัว อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมรู้เท่าทันสื่อ จำนวน 30 คน ขั้นตอนการทดลองมีดังนี้

ขั้นที่ 1 ชั่วโมงแรกก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตร จัดกิจกรรมละลายพฤติกรรมเพื่อให้ นักเรียนกับครูและกลุ่มนักเรียนด้วยกันคุ้นเคยรู้สึกที่ดีต่อกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ตลอดหลักสูตรว่าเป็นสิ่งที่ดี มีคุณค่า และมีความเป็นไปได้ที่จะบรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้พร้อมทั้งทำการทดสอบก่อนการทดลอง (Pretest) กับกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นที่ 2 ดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยให้นักเรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมของหลักสูตรพร้อมกัน ทดลองใช้หลักสูตรยาวขนรู้เท่าทันสื่อ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น รวมทั้งหมด 20 ชั่วโมง และในระหว่างการทดลองมีการสังเกตพฤติกรรมในการเข้าร่วมกิจกรรม การสนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ขั้นที่ 3 ทดสอบหลังการทดลอง (Posttest) ด้วยแบบวัดการรู้เท่าทันสื่อ แบบวัดความตระหนัก และแบบประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้เท่าทันสื่อ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ขั้นที่ 4 นักเรียนประเมินตนเองโดยการตอบแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรหลังการทดลอง ใช้หลักสูตร

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลหลักสูตรยาวขนรู้เท่าทันสื่อ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในการประเมินผลหลักสูตร ผู้วิจัยสรุปจากแบบสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนหลังการทดลองใช้หลักสูตร 2 สัปดาห์ และแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรหลังการทดลองใช้หลักสูตรกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตร และแบบสังเกตพฤติกรรม

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรยาวขนรู้เท่าทันสื่อตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ จากผลการศึกษาการเสริมสร้างการเรียนรู้เท่าทันสื่อ พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างคุณลักษณะการเรียนรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า นักเรียนควรได้รับการเสริมสร้างการเรียนรู้เท่าทันสื่อ และควรมีการจัดทำหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้เท่าทันสื่อ

2. ผลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำประเด็นที่สังเคราะห์ได้จากการสัมภาษณ์ กำหนดแนวทางการพัฒนาหลักสูตร โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้เป็น 1) เนื้อหาสาระ 2) แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และ 4) องค์ประกอบอื่นๆ ของหลักสูตร

3. ผลการศึกษาการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า นักเรียนมีระดับการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับด้านที่ได้ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ลำดับที่ 1 ด้านการเข้าใจสื่อ ลำดับที่ 2 ด้านการเข้าถึงสื่อหรือการรับสื่อ ลำดับที่ 3 ด้านการวิเคราะห์สื่อ ลำดับที่ 4 ด้านการใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ และด้านการประเมินค่าสื่อ

ตอนที่ 2 ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเยาวชนรู้เท่าทันสื่อตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรฉบับร่าง มี 10 องค์ประกอบ คือ สภาพปัญหาและความต้องการของหลักสูตร หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา สารการเรียนรู้ คำอธิบายหน่วยการเรียนรู้ แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แนวการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ และแนวการวัดและประเมินผล หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเป็นหลักสูตรที่เน้นกระบวนการ โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มี 4 ขั้นตอน 1) ขั้นนำ เรียน รู้ เข้าใจสื่อ 2) ขั้นวิเคราะห์ ตีความ ตามสื่อ 3) ขั้นประเมินค่า ตรวจสอบคุณภาพสื่อ และ 4) ขั้นประยุกต์ใช้ ใส่ใจป้องกันสื่อ

2. ผลการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร จากการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คนพบว่าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และพิจารณาเห็นว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรมีความสอดคล้องกัน โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 – 1.00 พร้อมนำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปทดลองใช้

3. ผลการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรจากการทดลองนำร่องโดยหาค่าดัชนีประสิทธิผล พบว่า หลักสูตรมีค่าดัชนีประสิทธิผล 0.6759 แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรสามารถเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อให้แก่ นักเรียนได้

ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตรเยาวชนรู้เท่าทันสื่อตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1. ผลการเปรียบเทียบคะแนนการรู้เท่าทันสื่อจากการทำแบบทดสอบของนักเรียนก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า นักเรียนมีค่าเฉลี่ยคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถามความตระหนักในการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียนก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า นักเรียนมีค่าเฉลี่ยความตระหนักหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียนจากการทำแบบสอบถามประเมินพฤติกรรมก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า นักเรียนมีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการรู้เท่าทันสื่อหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 4 ผลการประเมินหลักสูตรเยาวชนรู้เท่าทันสื่อตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1. นักเรียนมีพฤติกรรมการรู้เท่าทันสื่อหลังการทดลองใช้หลักสูตร 2 สัปดาห์ อยู่ในระดับดี
2. นักเรียนมีความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรหลังการทดลองใช้อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

1. จากผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรเยาวชนรู้เท่าทันสื่อตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นให้เสริมสร้างการรู้เท่าทัน

สื่อให้กับนักเรียนโดยการจัดทำหลักสูตรนั้น สอดคล้องกับผลการสำรวจพฤติกรรมการใช้สื่อต่างๆ และผลการสำรวจการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียนที่พบว่านักเรียนมีการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับปานกลาง สื่อถือเป็นเครื่องมือในการเปิดโลกทัศน์การเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมสังคม, รายการข่าว, ความรู้ประวัติศาสตร์ และภาพยนตร์ดีๆ ที่ได้รับรางวัลรวมทั้งส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านดนตรี ด้านศิลปะ สื่อยังช่วยในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ทันยุคทันสมัย ส่งผลให้มีส่วนร่วมทางสังคมเพิ่มมากขึ้น วัยรุ่นกับสื่อแทบจะกล่าวได้ว่าเป็นคู่หู คู่ปาก คู่ตา คู่ใจ คู่มือของวัยรุ่นกว่า 70% และในเวลาเดียวกันการเปิดรับสื่อของวัยรุ่นจะใช้สื่อมากกว่า 1 ประเภท เช่น ฟังวิทยุพร้อมกับการเล่นเกม, เล่น Internet พร้อมกับดูโทรทัศน์, ดูรายการอื่นร่วมกับการ chat ใน Facebook, และที่มีส่วนสำคัญกับวัยรุ่นคือ บุคคลที่เป็นต้นแบบในสื่อ วัยรุ่นมักสนใจมากเป็นพิเศษซึ่งส่วนใหญ่เป็นดารา นักร้อง และผู้มีชื่อเสียง ดังนั้นจึงสมควรที่จะมีการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อให้กับนักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของจินตนา ต้นสุวรรณนนท์ (2550) ที่พบว่ารูปแบบการฝึกอบรมที่เป็นการพัฒนาทั้ง 3 ด้าน คือได้รับการพัฒนาทั้งด้านการคิด ความรู้สึก/จิตใจ และพฤติกรรมสามารถพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาระดับปริญญาตรีให้สูงขึ้นอย่างเด่นชัด โดยหลักสูตรที่สร้างขึ้นตามหลักการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บูรณาการหลักของการพัฒนาด้านความรู้ ความตระหนักและพฤติกรรมเข้ากับเนื้อหาตามแนวคิดหลักการรู้เท่าทันสื่อที่นักเรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพื่อให้เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อนักเรียน รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องทำให้นักเรียนมีความพึงพอใจ ประทับใจ เกิดความสนุกสนานและมีเจตคติที่ดีต่อการรู้เท่าทันสื่อ ทั้งนี้เมื่อนักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง มีเจตคติที่ดีต่อเรื่องที่ต้องการรู้ และได้ฝึกปฏิบัติด้วยการลงมือกระทำด้วยตนเอง มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ย่อมนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการเลือกรับและใช้สื่อที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพได้ ซึ่งหลักสูตรเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อที่มีประสิทธิภาพควรเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นกระบวนการ ไม่ยึดเนื้อหาเป็นหลัก (Content Free) เปลี่ยนเนื้อหาเป็นวิธีการ (Means) ไปสู่ผลการเรียนรู้ ดังที่ Perkins, Lochhead, and Bishep (1978, pp.158-159) กล่าวว่า หลักสูตรที่เน้นกระบวนการเป็นหลักสูตรที่มีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ทักษะทางปัญญาและทางสังคม เป็นหลักสูตรที่ไม่ยึดติดกับเนื้อหา แต่จะให้ความสำคัญให้เหตุผลที่เพียงพอเชื่อมโยงกับประสบการณ์ใหม่ เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักแยกแยะสิ่งที่มีประโยชน์และมีความหมายกับสิ่งที่ไม่มีความหมาย ให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ วิพากษ์โต้แย้งเชิงเหตุผล และเลือกอย่างมีเหตุผล ทำให้มีรูปแบบการปรับตัวที่กว้างขึ้นและสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเองได้ เนื่องจากผู้เรียนสามารถนำกลยุทธ์ไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจคุณค่า นอกจากนี้ยังเน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนตนเองโดยสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักเรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์ กระตุ้นการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างผู้เรียน เพื่อสร้างความตระหนักและเกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติหรือมุมมองใหม่ต่อชีวิตและโลก (ทิตินา ขัมมณี, 2545; Educational Materials Center, 2003) ทำให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักต่อการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะการรู้เท่าทันสื่อให้แก่เด็กได้ สารและกิจกรรมการเรียนรู้ต้องมีความเหมาะสมกับวัย พฤติกรรมการเรียนรู้ และความสนใจของนักเรียนเพื่อให้หลักสูตรเกิดประสิทธิผลสูงสุด โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นผู้ริเริ่มดำเนินกิจกรรมที่นำไปสู่การพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์และเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง (Educational Materials Center, 2003) การประเมินผลเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ประเมินหลายฝ่ายและใช้วิธีการที่หลากหลาย และเลือกเครื่องมือวัดและประเมินผลให้เหมาะสมและประเมินตามสภาพจริงโดยอาศัยข้อมูลหลักฐานอ้างอิงหลายๆด้านมาประกอบการพิจารณาร่วมกับเกณฑ์ที่ชัดเจนน่าเชื่อถือ จากนั้นผู้วิจัยจึงได้นำผลจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานดังกล่าวมาพัฒนาหลักสูตรเยาวชนรู้เท่าทันสื่อตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2. ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเยาวชนรู้เท่าทันสื่อตามแนวทางการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า หลักสูตรเยาวชนรู้เท่าทันสื่อ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มี 4 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ 1) สถานการณ์สื่อกับเยาวชน 2) การรู้เท่าทันสื่อ 3) การรู้เท่าทันสื่อ: ความรู้สู่การปฏิบัติ และ 4) การใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวทางการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยใช้การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กิจกรรมกลุ่ม มีทั้งหมด 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ชี้นำเรียน เข้าใจสื่อ 2) ชีววิเคราะห์ตีความ ตามสื่อ 3) ชีวประเมินค่า ตรวจสอบคุณภาพสื่อ และ 4) ชีวประยุกต์ใช้ ใส่ใจป้องกันสื่อ มีการวัดและประเมินผลใน 3 ระยะ ได้แก่ ก่อนเรียน ระหว่างเรียนและหลังเรียน ใช้เวลาเรียน 20 ชั่วโมง จำนวน 0.5 หน่วยกิต มี 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) สภาพปัญหาและความต้องการ 2) หลักการของหลักสูตร 3) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 4) โครงสร้างหลักสูตร 5) คำอธิบายรายวิชา 6) สารการเรียนรู้ 7) คำอธิบายหน่วยการเรียนรู้ 8) แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 9) แนวการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 10) แนวการวัดและประเมินผล มีเอกสารประกอบหลักสูตร คือ คู่มือการใช้หลักสูตร และเอกสารประกอบการเรียน และผลจากการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและผลการนำหลักสูตรไปทดลองนำร่อง พบว่า มีค่าดัชนีประสิทธิผลของหลักสูตรเท่ากับ 0.6759 หรือคิดเป็นร้อยละ 67.59 แสดงว่าหลักสูตรมีคุณภาพ เนื่องจากมีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่ดำเนินการเป็นไปตามระบบ และตามกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา โดยมีทั้งหมด 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรเยาวชนรู้เท่าทันสื่อ 2) สร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร 3) ทดลองใช้หลักสูตร และ 4) ประเมินผลหลักสูตร ซึ่งเป็นไปตามแนวทางการพัฒนาหลักสูตรของ Taba (1962); Tyler (1949); ชูชัย สมิทธิกร (2542) ที่เริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและการศึกษาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ สอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและนักเรียนเกี่ยวกับสภาพการรู้เท่าทันสื่อ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มากำหนดเป็นหลักสูตรฉบับร่างที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียนสอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของจักรกฤษณ์ จันทะคุณ (2558) ที่พบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสม เพราะหลักสูตรได้ผ่านกระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบที่เหมาะสม 12 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ขั้นที่ 2 กำหนดหลักการและเหตุผล วิสัยทัศน์และพันธกิจของหลักสูตร ขั้นที่ 3 กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ขั้นที่ 4 กำหนดสาระการเรียนรู้ของหลักสูตร ขั้นที่ 5 กำหนดคำอธิบายรายวิชา และโครงสร้างรายวิชา ขั้นที่ 6 กำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นที่ 7 กำหนดแนวทางการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ ขั้นที่ 8 กำหนดแนวทางการวัดและประเมินผล ขั้นที่ 9 จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร ขั้นที่ 10 ตรวจสอบคุณภาพและทดลองใช้หลักสูตร ขั้นที่ 11 นำหลักสูตรไปใช้ ขั้นที่ 12 ประเมินผลหลักสูตร

3. ผลการทดลองใช้หลักสูตรเยาวชนรู้เท่าทันสื่อตามแนวทางการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่านักเรียนมีคะแนนจากการทดสอบการรู้เท่าทันสื่อหลังการทดลองใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนมีค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถามความตระหนักในการรู้เท่าทันสื่อหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนมีค่าเฉลี่ยจากแบบประเมินพฤติกรรมการรู้เท่าทันสื่อหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับจากกระบวนการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรที่ผู้วิจัยใช้นั้นประยุกต์ใช้แนวคิดของ Bloom Taxonomy และแนวทางการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามกระบวนการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ชี้นำเรียน เข้าใจสื่อ 2) ชีววิเคราะห์ ตีความ ตามสื่อ 3) ชีวประเมินค่า ตรวจสอบคุณภาพสื่อ และ 4) ชีวประยุกต์ใช้ ใส่ใจป้องกันสื่อ เป็นกระบวนการที่เหมาะสมต่อการเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อ นักเรียนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมการเรียนรู้อันเกิดจากการลงมือปฏิบัติ สามารถเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่

ตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนอาจเนื่องมาจากความต้องการของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ใช้ระยะเวลาจัดกิจกรรมถึง 20 ชั่วโมง และจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรครั้งนี้มีผลต่อการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียนสังเกตได้จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักเรียน มีพัฒนาการทางการคิด มีความกล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น นอกจากนี้ผลการแสดงความคิดเห็นในห้องเรียน พบว่า จากการเข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ทำให้ได้ใช้การตัดสินใจในการรับสื่อก่อนที่จะเชื่อ-ไม่เชื่อ รู้จักตั้งคำถามกับสื่อ ไม่ถูกสื่อครอบงำ รู้เทคนิควิธีที่สื่อใช้ในการโน้มน้าวใจ รู้จักคิดวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารจากการรายงานข่าวต่าง ๆ หรือข้อมูลที่ได้พบเห็น รวมไปถึงการโฆษณาชวนเชื่อ รู้ทันกลยุทธ์ วิธีการนำเสนอการขายที่เกินความเป็นจริงในโฆษณา สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและความคิดเห็น วิเคราะห์ ตีความและประเมินสื่อได้ ไม่หลงเชื่อสื่อง่าย ๆ และจะนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการเลือกรับสื่อและเผยแพร่ให้คนรอบข้างได้ และจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวเน้นให้นักเรียนได้ตระหนักถึงผลกระทบของสื่อที่มีต่อบุคคลและสังคม สอดคล้องกับวิธีการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของพอตเตอร์ (Potter, 2005) ที่เห็นว่าวิธีการที่จะทำให้ผู้รับสื่อมีการรู้เท่าทันสื่อเพิ่มมากขึ้น คือให้ผู้รับสื่อได้ตระหนักและเข้าใจถึงผลกระทบและอิทธิพลของสื่อ ซึ่งจะช่วยให้ผู้รับสื่อปกป้องตนเองได้โดยผู้วิจัยได้จัดเนื้อหาในสื่อที่เป็นปัญหาปัจจุบันมาให้นักเรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์ ระบุปัญหา หาสาเหตุ วิเคราะห์ผลกระทบของปัญหาและร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหามานผ่านกระบวนการกลุ่มในการเรียนรู้ร่วมกัน อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำให้นักเรียนเห็นประโยชน์และโทษของสื่อ เห็นความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อและอันตรายจากการไม่รู้เท่าทันสื่อ และจากการทำกิจกรรมทำให้นักเรียนมีมุมมองใหม่ๆ ในการเลือกรับและใช้สื่อ มีการปรับเปลี่ยนตนเองในการเลือกรับชมสื่อให้หลากหลายและมีสาระมากยิ่งขึ้น รู้ว่าการเลือกรับและใช้สื่อที่เป็นโทษจะมีผลดีหรือผลเสียต่อตนเองอย่างไร รู้ถึงผลดี ผลเสียในการใช้สื่อ รู้ถึงผลกระทบของสื่อ รู้ถึงความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อและผลเสียของการไม่รู้เท่าทันสื่อ และจากการเข้าร่วมกิจกรรมในการเลือกรับและใช้สื่อให้เกิดประโยชน์มีการเปลี่ยนแปลงไปคือ หันมาดูรายการที่มีสาระมากขึ้น และลดการใช้สื่อที่ไม่เป็นประโยชน์บ้าง รับสื่อหลากหลายและเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ไม่รับเฉพาะสื่อที่ชอบเท่านั้น รู้จักการรู้เท่าทันสื่อ ไม่หลงเชื่อคล้อยตามสื่อโดยทันที มีการรับชมข่าวสารมากขึ้นและยังแบ่งเวลาในการใช้สื่อได้ถูกต้องมากขึ้น รู้จักหาแหล่งข้อมูลจากสื่อที่มีประโยชน์ให้แก่ตนเองมากขึ้น ซึ่งแนวทางการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสอดคล้องกับแนวคิดของทอร์แมน (Thoman, 2003) และแนวคิดของพอตเตอร์ (Potter, 2005) ที่เสนอว่าในการที่จะปลูกฝังให้นักเรียนรู้เท่าทันสื่อมากขึ้นจะต้องให้ผู้รับสื่อรู้จักเลือกใช้สื่อที่เป็นประโยชน์ พยายามเพิ่มความหลากหลายในการเลือกรับและใช้สื่อซึ่งความหลากหลายจะทำให้นักเรียนได้ขยายประสบการณ์ที่มีกับเนื้อหาของสื่อ และควรมีการกำหนดเป้าหมายหรือวางแผนโดยตั้งเป้าหมายของตนเองมากกว่าที่จะให้สื่อมากำหนดหรือครอบงำ สอดคล้องกับงานวิจัยของจินตนา ต้นสุวรรณนท์ (2550) ที่พบว่า นักศึกษากลุ่มทดลองที่ผ่านการฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมที่สร้างขึ้นมีคะแนนการรู้เท่าทันสื่อหลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมและชุดฝึกอบรมสามารถพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อได้

4. ผลการประเมินหลักสูตรเยาวชนรู้เท่าทันสื่อตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากการสังเกตพฤติกรรม พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับดี ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากสาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดให้นักเรียนนั้นเป็นเรื่องที่ใกล้เคียงกับประสบการณ์เดิมของนักเรียน มีประโยชน์และสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน กิจกรรมการเรียนรู้จัดให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทุกขั้นตอน เรียนรู้ผ่านกระบวนการกลุ่ม ผ่านการสนทนาแลกเปลี่ยนและการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ และนักเรียนมีความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเป็นหลักสูตรที่มีจุดมุ่งหมายที่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันปัญหาของสังคม สาระการเรียนรู้ของหลักสูตรมีประโยชน์ต่อนักเรียน ทำให้นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน

ชีวิตประจำวันได้ รวมทั้งการแนะนำให้บุคคลรอบข้างได้ปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และหลักสูตรยังได้รับการประเมินความเหมาะสมและสอดคล้องขององค์ประกอบหลักสูตรจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งพบว่าหลักสูตรมีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ รวมทั้งได้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงหลักสูตร นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้นำหลักสูตรไปทดลองนำร่อง และดำเนินการหาประสิทธิผลของหลักสูตร เพื่อประเมินว่าหลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้ สถานการณ์จริงเพียงใดรวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการใช้หลักสูตร ทำให้ได้ข้อมูลมาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรในส่วนที่ยังบกพร่อง แล้วจึงนำหลักสูตรไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกระบวนการเรียนรู้ในหลักสูตรเน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมการเรียนรู้ รวมทั้งนักเรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมจากการร่วมคิดและวางแผนในกลุ่มของตนเอง แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้นมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาของนักเรียนซึ่งเป็นวัยรุ่น สามารถใช้เป็นส่วนหนึ่งในการเตรียมความพร้อมของนักเรียนในการเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อให้กับนักเรียนได้ ดังนั้น สิ่งที่สำคัญในการรู้เท่าทันสื่อคือ เราต้องพัฒนากระบวนการคิด เพื่อให้ได้ความคิดที่รอบคอบสมเหตุสมผล ผ่านการพิจารณาปัจจัยรอบด้านอย่างกว้างขวาง ลึกซึ้ง และผ่านการพิจารณาถ่วงถ่วง ไตร่ตรองทั้งทางด้านคุณ-โทษ และคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งนั้น เมื่อเห็นอย่างนี้แล้ว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องช่วยสร้างให้เยาวชนของเราหลุดพ้นจากการตกเป็นเหยื่อของสื่อ สอดคล้องกับผลจากเวทีนำเสนอบทเรียนกิจกรรมเท่าทันสื่อในโรงเรียนและสังเคราะห์ข้อเสนอสาธารณะ (โครงการเยาวชนเท่าทันสื่อ, 16 พฤศจิกายน 2550) ที่นำเสนอกระบวนการคิดอย่างมี วิเคราะห์ญาณเข้าสู่การสอน พยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนผ่านขั้นตอนย่อยทุกขั้นตอน ดังนี้ 1) สังเกต ทำความเข้าใจกับความคิดรวบยอดเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ สรุปเป็นใจความหลักตามข้อมูลเบื้องต้น 2) อธิบาย แสดงความคิดเห็นเชิงเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยเน้นการใช้เหตุผลด้วยหลักการ กฎเกณฑ์ และอ้างหลักฐานข้อมูลประกอบให้น่าเชื่อถือ 3) รับฟัง ให้ผู้เรียนฟังความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ต่อความคิดเห็นของตนที่ได้ แลกเปลี่ยน ฝึกปรับเปลี่ยนความคิดเดิมตามเหตุผลและข้อมูลที่ดีกว่าโดยไม่ใช้อารมณ์ 4) เชื่อมโยงความสัมพันธ์ ให้ผู้เรียนเปรียบเทียบความแตกต่างและความคล้ายคลึงของสิ่งต่างๆ ให้สรุปจัดกลุ่มเป็นพวกเดียวกัน เชื่อมโยงเชิงสาเหตุและผล 5) วิเคราะห์ จัดกิจกรรมวิเคราะห์ให้จำแนกเห็นส่วนดี-เสีย เด่น-ด้อย สำคัญ-ไม่สำคัญของสิ่งนั้น ด้วยการยกเหตุผลหลักการประกอบการวิเคราะห์นั้น และ 6) สรุป ผลความคิดเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆอย่างตรงและถูกต้องตามหลักฐานข้อมูล ซึ่งทุกคนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถหยิบกระบวนการนี้ไปประยุกต์ใช้ได้ตามความเหมาะสม โดยเน้นการพัฒนาการคิดไปใช้ให้เกิดขึ้นในตนเอง ตามขั้นตอนของกระบวนการรู้เท่าทันสื่อที่สำคัญคือ อ่านสื่อให้ออกถึงสิ่งที่สื่อนำเสนอและแฝงอยู่ในสื่อ แสดงความคิดเห็นว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยอย่างมีเหตุผล แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและรับฟังเหตุผลของเพื่อน แล้วจึงสรุปเป็นทัศนะและคำตอบของตนเองต่อสื่ออื่นๆ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผู้บริหารการศึกษาควรส่งเสริมให้มีการนำหลักสูตรเยาวชนรู้เท่าทันสื่อตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบท

1.2 ผู้บริหารการศึกษาควรกำหนดนโยบายในการเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อให้แก่ นักเรียน โดยบรรจุไว้ในแผนการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้มีการนำหลักสูตรไปใช้กับนักเรียนทุกชั้น

2. ข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรไปใช้

2.1 เนื่องจากหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นนี้เป็นหลักสูตรการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหลักสูตรในโรงเรียนของเราให้นักเรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องและความท้าทายในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่

ได้รับการกระตุ้น นักเรียนจะได้รับการสนับสนุนที่จะอยากรู้อยากเห็นว่าอยากรู้อยากเห็นที่จะถามคำถามในการสำรวจและมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม ดังนั้นการนำหลักสูตรนี้ไปใช้จึงต้องคำนึงถึงสภาพการใช้และเงื่อนไขการใช้ดังนี้ 1) หลักสูตรนี้พัฒนาขึ้นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เนื่องจากผู้เรียนอยู่ในวัยเริ่มเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย สติปัญญาและอารมณ์ เด็กจึงสนใจในสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะสื่อต่าง ๆ และผู้เรียนในวัยนี้ยังขาดความยั่งยืน ความคิดความรอบคอบ ขาดวิจารณญาณในการรับสื่อ การนำหลักสูตรนี้ไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายอื่น เช่น ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือวัยผู้ใหญ่ อาจส่งผลให้การใช้ที่ต่างไปจากผลการวิจัยนี้ 2) หลักสูตรนี้สามารถใช้ได้กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในสถานศึกษาทุกสภาพบริบท ทั้งในเมือง และชนบท เนื่องจากในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้สื่อต่าง ๆ เข้าถึงผู้เรียนได้ทุกพื้นที่

2.2 หลักสูตรเยาวชนรู้เท่าทันสื่อนี้มุ่งเน้นการนำหลักสูตรไปใช้เพื่อป้องกันปัญหามากกว่าการมุ่งแก้ปัญหา ดังนั้นจึงต้องจัดหลักสูตรเยาวชนรู้เท่าทันสื่อสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทุกคน เพื่อเป็นการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้กับผู้เรียน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาโดยการพิจารณาตัวแปรที่อาจส่งผลต่อคุณลักษณะด้านการรู้เท่าทันสื่อร่วมด้วย เช่น การอบรมเลี้ยงดู ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว เป็นต้น

3.2 ควรมีการศึกษาวิจัยระยะยาวเพื่อได้ทราบถึงพัฒนาการและระดับความคงทนของคุณลักษณะการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียน

3.3 ในการวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล เช่น พ่อแม่หรือผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการสังเกตพฤติกรรมการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียน เป็นต้น เพื่อให้ได้ผลที่ตรงตามสภาพจริงมากขึ้น

3.4 เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้ จากผลการสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่พบว่าด้านการประเมินค่าสื่อและด้านการใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ของผู้เรียนยังทำได้ไม่ตึง งานวิจัยครั้งต่อไป จึงควรทำการวิจัยด้านการประเมินค่าสื่อและด้านการใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ให้กับผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- โครงการเยาวชนรู้เท่าทันสื่อ. (2550). *ผลจากเวทีนำเสนอบทเรียนกิจกรรมเท่าทันสื่อในโรงเรียนและสังเคราะห์ข้อเสนอสาธารณะ*, 16 พฤศจิกายน 2550. กรุงเทพฯ.
- จักรกฤษณ์ จันทะคุณ. (2558). การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสำนึกในการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*, 17(1), 1-13.
- จินตนา ต้นสุวรรณนท์. (2550). *ผลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต*. (ปริญญาานิพนธ์ดุขุภักดิ์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- ชูชัย สมितिไกร. (2542). *การฝึกอบรมบุคลากรในองค์กร*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โตมร อภิวันทนาก. (2552). *คิดอ่าน ปฏิบัติการเท่าทันสื่อ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ.

- ทิตนา แชนมณี. (2547). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นรินทร์ ศิริไทย. (2547). *ความรู้เรื่องการเท่าทันสื่อเพื่อสุขภาพภูมิคุ้มสุขภาพที่ดีสำหรับเด็กและเยาวชน ในการพัฒนาองค์ความรู้การรู้เท่าทันสื่อสุขภาพ สู่หลักสูตรในระบบและนอกระบบการศึกษาของไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- พรทิพย์ เย็นจะบก. (2547). *การพัฒนาองค์ความรู้การรู้เท่าทันสื่อ : แนวคิด หลักการและกรณีศึกษาการรู้เท่าทันสื่อเพื่อสุขภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- _____. (2552). *การรู้เท่าทันสื่อ การศึกษาสื่อ การรู้เท่าทันสื่อ Media Literacy*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- รักจิต มั่นพลศรี. (2547). Media Literacy: ศาสตร์แห่งการเปิดรับสื่อด้วยปัญญา. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล*, 2, 67 – 83.
- อดุลย์ เพียรรุ่งโรจน์. (2543). *การศึกษาแนวคิดเพื่อกำหนดตัวแปรความรู้เท่าทันสื่อสำหรับการวิจัยสื่อมวลชน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์. (2540). *การวิเคราะห์ระดับมีเดียลิตเตอเรซีของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

ภาษาอังกฤษ

- Apiwantanakorn, T. (2009). *Process learning toward media literacy*. Bangkok: Thai Health Promotion Foundation. (in Thai)
- Baran, Stanley. J. (2004). *Introduction to Mass Communication* (3rd ed.). Boston: McGraw Hill.
- Bloom, B. S. (1976). *Human Characteristic and School Learning*. New York: McGraw-Hill.
- Buckingham, David. (2003). *Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture*. Blackwell. U.K.
- Children Media Project. (2007). *The result of presentation of media literacy lesson in school and the synthesis of public offer*, November 16, 2550. Bangkok. (in Thai)
- Davis, Francis. (1992). *Media Literacy: From Activism to Exploration*. Background Paper for the National Leadership Conference of Media Literacy. Retrieved July 28, 2005 from www.medialit.org/reading_room/pdf/357_AspenBkgnd_Davis.pdf
- Educational Materials Center. (2003). *Ten Best Practice Strategies in Character Education*. Retrieved June 8, 2010, from <http://www.emc.cmich.edu/Character/Ed/matrix1.htm>.
- Joyce, Bruce, and Weil, Marsha. (1996). *Models of Teaching*. 3rd ed. New Jersey: Prentice/Hall.
- Halliday, Adele, and Blackburn, Doug. (2003). *Media Literacy for Global Citizenship*. Retrieved August 15, 2005, from www.worldvision.ca/home/madia/MediaLit_it.pdf
- Jantakoon, J. (2015). The Development of Curriculum to Enhance Consciousness on Disaster Preparedness based on Contemplative Education Approach for Lower Secondary Students. *Journal of Education Naresuan University*, 17(1), 1-13. (in Thai)

- Kellner, Douglas. (2005). *Media Literacy and Critical Pedagogy in a Multicultural Society*. Retrieved August 15, 2005, from <http://www.gseis.ucla.edu/faculty/kellner>
- Khammani, T. (2004). *Science of teaching: the body of knowledge for effective learning management*. Bangkok: Chulalongkorn University. (in Thai)
- Manpolsri, R. (2004). Media Literacy: science of media exposure through wisdom. *Journal of Vongchavalitkul University*, 2, 67 – 83. (in Thai)
- Merton, Simon, Donohew, and Crump. (1997). Health Communication in the Prevention of Alcohol, Tobacco and Drug Use. *Health Education & Behavior*. Retrieved January 29, 2006, from www.ncbi.nlm.nih.gov/entrez/query.fcgi?cmd=Retrieve&db=PubMed&list_uids=9307892&dopt=Abstract.
- Midori, Suzuki. (2000). *Media Literacy Study Guide, 1*. Japan: Ritsumeikan University.
- Pack, Thomas. (2002). Media Literacy. *Link-Up*, 19(3). Retrieved April 5, 2004, from <http://info.arc.dusit.ac.th/abi/detail.nsp>
- Perkins, D.N., Lochhead, Jack & Bishep, John. (1978). *Thinking: The second International Conference*. NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Pianrunroj, A. (2000). *The study of concept for setting media literacy variable for mass media research*. (Master thesis, Thammasat University). (in Thai)
- Potter, W. James. (2005). *Media Literacy* (3rd ed.). California: Sage.
- Sirithai, N. (1999). *Media literacy for good immunological health for children and juvenile in developing the knowledge of media literacy in health into curriculum in formal education and non-formal education in Thailand*. Bangkok: Thai Health Promotion Foundation. (in Thai)
- Smithikrai, C. (1999). *The training of personal in organization*. Bangkok: Chulalongkorn University. (in Thai)
- Taba, Hilda. (1962). *Curriculum Development: Theory and Practice*. New York: Harcourt, Brace and World.
- Tansuwannond, C. (2007). *Effects of Training on Media Literacy development of Suan Dusit Rajabhat University Students*. (Doctoral dissertation, Srinakharinwirot University). (in Thai)
- Virojtrairatt, U. (1997). *An Analysis of Media Literacy Levels for Highereducation Students in Thailand*. (Doctoral dissertation, Chulalongkorn University). (in Thai)
- Yenjabok, P. (2004). *Developing knowledge of media literacy: concepts, principles and a case study of media literacy for health*. Bangkok: Thai Health Promotion Foundation. (in Thai)
- Yenjabok, P. (2009). *Media literacy*. Bangkok: Kasetsart University Research and Development Institute. (in Thai)